

TRİTİKALENİN ÖNEMİ

Tritikale, *buğday x çavdar* melezinden ABD, Polonya, Kanada ve Meksika gibi bir çok ülkede uzun süre devam eden ıslah çalışmaları sonucu marjinal, fakir tarım alanlarından dekardan alınan verimi artırmak suretiyle, hızla artan Dünya nüfusunun gıda ihtiyacını karşılamak amacıyla geliştirilmiştir.

İklim ve toprak isteği : Tritikale serin iklim bitkisidir. Tritikale her tür toprak koşulunda yetişir. Taşlı , derinliği az, meyilli, çorak, asitli topraklara dayanıklı olup; özellikle kıraç koşullarda buğdaya ve arpaya göre daha verimli olmaktadır. Tritikale tarımında toprak hazırlığı buğday bitkisinde olduğu gibidir.

Tritikalenin Yetiştirilmesi: Tritikale her tür toprak koşulunda yetişmesine rağmen, özellikle kıraç koşullarda buğdaya ve arpaya göre daha verimli olmaktadır.

Tritikale tarımında toprak hazırlığı buğday bitkisinde olduğu gibidir. Azaltılmış toprak işlemesi ve sürdürülebilir tarım ilkeleri doğrultusunda pamuk, mısır, ayçiçeği, gibi yazlık ürünlerin hasadından sonra bitki artıkları tarlada goble disk ile iyice parçalanıp toprağa karıştırılarak 10-12 cm derinlikte yüzeysel işlenmiş bir tohum yatağı hazırlanır. Gerekirse tarla yüzeyi tırmık yardımıyla düzgün hale getirilir.

Tritikale, Anadolu'nun iç bölgelerde ve Trakya'da ekim ayında, Akdeniz-Ege sahil kuşağı ile Güneydoğu Anadolu'da kasım ve aralık aylarında ekilebilir. Dekara 20 kg civarında tohum yeterli olmaktadır. Normal hububat mibzeri ile 5-6 cm derinliğe ekim yapılabilir. Ekim öncesi tohumluklar

sistemik ilaçlarla sürme gibi hastalıklara karşı ilaçlanmalıdır.

Tritikale Çeşitleri: Tritikalenin buğdayda olduğu gibi kışlık, fakültatif ve yazlık tipleri bulunmaktadır. Türkiye'de Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca üretim izni olan tritikale çeşitleri ve tohumluğunun temin edilebileceği Enstitü isimleri aşağıda verilmiştir. Tritikale tohumlarında azda olsa yabancı tozlaşma olduğundan iki-üç yılda bir üreticiler tarafından tohumlukları yenilenmelidir. Başlıca tritikale tohumlukları şunlardır:

- **Tatlıcak-97**, Konya, Bahri Dağdaş Milletlerarası Kışlık Hububat Araştırma Merkezince geliştirilip, üretim izni alınmıştır, kışlık ve fakültatifdir.
- **Melez-2001**, Konya, Bahri Dağdaş Milletlerarası Kışlık Hububat Araştırma Merkezince geliştirilip, üretim izni alınmıştır, kışlık ve fakültatifdir.
- **Karma-2000**, Eskişehir, Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsünce geliştirilip, üretim izni alınmıştır, kışlık ve fakültatifdir.
- **Presto**, Eskişehir, Anadolu Tarımsal Araştırma Enstitüsünce geliştirilip, üretim izni alınmıştır, kışlık ve fakültatifdir.
- **Tacettinbey**, Adana, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesince geliştirilip, üretim izni alınmıştır, yazlıktır, Akdeniz ve Ege sahil kuşağı için uygundur.

Gübreleme: Tritikale tarımında en doğru gübreleme önerisi, toprak analizi sonuçlarına göre yapılabilir. Genel bir gübreleme önerisi olarak dekardan 600 kg ve üzeri dane verimi hedeflendiğinde, kuru koşullarda 12 kg/da, sulu koşullarda 14 kg/da saf azot yeterli olmaktadır. Fosforlu gübrelerin ekimden önce toprağa

verilmesi, bitkiler tarafından ileri ki gelişme dönemlerinde kolay ve yeterli alınmasını sağlar. Azotlu gübrelerin tritikale üretiminde ideal uygulanması üçe bölünerek yapılır.

Kuruda birinci uygulamada üçte biri ekimden önce veya ekimle birlikte Amonyum sülfat (%21) veya 18-46-0 ile 20-20-0 kompoze gübrelerinden birini kullanarak dekara 20-23 kg, ikinci uygulamada diğer üçte biri Şubat ayı sonunda üre formunda 8-10 kg/da, son üçte birlik kısımda Mart ayı sonu veya Nisan ayı başında Amonyum nitrat (%26) formunda olmak üzere 16-18 kg/da hesabıyla tarlaya verilmesi uygundur. Sulu koşullarda ise dekardan alınması hedeflenen verim daha yüksek olduğundan kuru koşullarda kullanılan gübre miktarların üzerine 2-3 kg/da daha ilave edilebilir.

Tritikalenin Bitkisel Özellikleri: Tritikale, makarnalık baba ebeveyninden gelen özellikler ile yetersiz yağış alan kurak tarım alanlarına iyi uyum gösterir ve diğer tahıllara göre birim alandan daha yüksek tane verimi vermektedir.

Tritikale, baba ebeveyn çavdar bitkisinden kötü yetiştirme koşullarına mukavemet özelliklerini aldığı için; Tuzlu tarım alanlarında, Bor fazlalığı yani toksitesi olan arazilerde, molibden, çinko gibi mikro besin maddesi noksanlığı görülen tarlalarda, bazı hastalıkların görüldüğü problemlili tarım alanlarında buğday ve arpadan daha iyi sonuç vermektedir. Bu gibi problemlili alanlarda buğday ve arpa ancak 200-250 kg/da tane verimi verirken, tritikaleden 400 ile 500 kg/da arasında tane verimi alınmaktadır. Üretimi ülkemizde her geçen yıl artmaktadır. Hayvan yemi olarak dane, kaba yem üretiminde büyük potansiyele sahiptir. Otlama amacıyla tritikale ekilebilir. Hazmolu protein ve lizin miktarı buğday ve arpadan daha

yüksektir. Danede protein oranı %12-14, tür. Erken hasat olumuna gelir, dane dökmez, Harman olma kabiliyeti iyidir, demir, çinko, molibden gibi mikro besin maddeleri noksanlığına karşı arpa ve buğdaydan daha toleranslıdır. Kışa ve kurak koşullara toleransı iyidir. Yaprak hastalıklarına tarla koşullarında toleranslıdır.

Tritikale tane ürünü olarak çoğunlukla hayvan beslenmesinde, bazen de hasıl olarak kaba yem üretimi ve otlatma için de yetiştirilmektedir. Özellikle tanesi kanatlıların beslenmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Tanesinin yemlik kalitesi mısır, buğday ve arpa ile eşit kalitededir. Dünyadaki toplam 2.9 milyon ha tritikale ekim alanının % 80'ni kışlık, %20'si yazlık olarak yapılmaktadır.

Tritikale son yıllarda kaliteli buğday unuyla karıştırılarak pasta, bisküvi, ekmek, kek ve makarna yapımında da kullanılabilir.

Gübreleme: Tritikale tarımında en doğru gübreleme önerisi, toprak analizi sonuçlarına göre yapılabilir. Genel bir gübreleme önerisi olarak dekardan 600 kg ve üzeri dane verimi hedeflendiğinde, kuru koşullarda 12 kg/da, sulu koşullarda 14 kg/da saf azot yeterli olmaktadır.

Tritikale Tarımında Kuruda ve Suluda Kullanılacak Gübre Dozları: Fosforlu gübrelerin ekimden önce toprağa verilmesi, bitkiler tarafından ileri ki gelişme dönemlerinde kolay ve yeterli alınmasını sağlar. Azotlu gübrelerin tritikale üretiminde ideal uygulanması üçe bölünerek yapılır.

Kuruda birinci uygulamada üçte biri ekimden önce veya ekimle birlikte Amonyum sülfat (%21) veya 18-46-0 ile 20-20-0 kompoze gübrelerinden birini kullanarak dekara 20-23 kg, ikinci uygulamada diğer üçte biri Şubat ayı sonunda

üre formunda 8-10 kg/da, son üçte birlik kısımda Mart ayı sonu veya Nisan ayı başında Amonyum nitrat (%26) formunda olmak üzere 16-18 kg/da hesabıyla tarlaya verilmesi uygundur.

Sulu koşullarda ise dekardan alınması hedeflenen verim daha yüksek olduğundan kuru koşullarda kullanılan gübre miktarlarının üzerine 2-3 kg/da daha ilave edilebilir.

Hasat ve Depolama: Tritikale hasadı, normal buğday hasadı için ayarlı biçerdöver ile yapılabilir. Bitkiler hasat olumuna geldiğinde gündüzleri sabah çiğ kalkınca saat 10'dan sonra buğday gibi normal yükseklikten hasadı yapılır. Buğdayla yaklaşık aynı zamanda hasat yapılmaktadır.

Hasatta danelerdeki rutubet %12'nin altında olması, emniyetli bir depolama için gereklidir. Tahılların tümünde olduğu gibi ürün depoları temiz olmalı, depo içi sıcaklık 28°C altında ve ürün rutubeti %12'nin altında olmalıdır.

Adres	: Samsun Tarım İl Müdürlüğü 55060 Samsun
Santral	: 0 362 231 37 00
Fax	: 0 362 233 21 63
e-mail	: cey@samsuntarim.gov.tr
web	: www.samsuntarim.gov.tr

T.C.
SAMSUN VALİLİĞİ
İl Tarım Müdürlüğü

Tritikale Yetiştiriciliği

Mustafa ALTINDEĞER
Ziraat Mühendisi

No: T/13

2005